

บทที่ 5

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีของประเทศอื่นที่สำคัญ และข้อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีของไทย

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีสหรัฐอเมริกา-สิงคโปร์

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีสหรัฐอเมริกา-สิงคโปร์ นับเป็นข้อตกลงเขตการค้าเสรีฉบับแรกของสหรัฐอเมริกา กับประเทศในแถบเอเชีย ข้อตกลงฉบับนี้มีผลเมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ.2546 โดยสหรัฐอเมริกาหวังว่าข้อตกลงนี้จะใช้เป็นพื้นฐานของการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศอื่นๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ข้อตกลงฉบับนี้มีความยาวกว่า 1,400 หน้า ประกอบด้วยบทต่างๆ 21 บท ครอบคลุมการค้าและการลงทุนทั้งด้านสินค้าและด้านบริการต่างๆ อย่างกว้างขวาง สรุปประเด็นเด่นที่สำคัญๆ ได้ดังนี้

1. การค้าสินค้า

สิงคโปร์มีพันธกรณีที่จะต้องลดภาษีให้กับสินค้าจากสหรัฐฯ ทันทีและสิงคโปร์จะไม่สามารถเพิ่มภาษีที่เรียกเก็บจากสินค้าจากสหรัฐฯ ได้ ในส่วนที่สิงคโปร์ได้รับคือ สินค้าที่เข้าไปในสหรัฐฯ จะได้รับการยกเว้นภาษีทันที ร้อยละ 78 และเพิ่มเป็นร้อยละ 92 ใน 4 ปี

สิ่งทอและเครื่องแต่งกาย (Textile and Apparel) จะได้รับการยกเว้นภาษีทันทีหากเข้าหลักเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้า

2. การค้าบริการ

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีนี้แบ่งเป็น 2 ภาค คือภาคบริการทั่วไปและภาคบริการทางการเงิน ตามข้อตกลงนี้จะเปิดกว้างอย่างที่สุดต่อหน่วยผลิตสินค้าบริการจากสหรัฐอเมริกา อาทิเช่น ข้อตกลงนี้จะเปิดโอกาสให้ธนาคารสหรัฐฯ สามารถดำเนินการในธุรกิจรีเทลแบงก์กิ้ง และไม่ต้องรอขอโควตาเพื่อขอใบอนุญาตดำเนินการจากสิงคโปร์

รัฐบาลสิงคโปร์จะปฏิบัติต่อหน่วยการผลิตจากสหรัฐฯ เช่นเดียวกับหน่วยการผลิตในประเทศ และจะสนับสนุนข้อมูลข่าวสาร ให้คำปรึกษาราชการของสหรัฐฯ ที่มีใบอนุญาตสามารถให้บริการเต็มรูปแบบไม่จำกัดสถานที่ได้ภายใน 3 ปี

บริษัทที่ปรึกษาทางกฎหมาย ของสหรัฐฯ สามารถร่วมทุนและเป็นหุ้นส่วนกับบริษัทสิงคโปร์ได้และนักกฎหมายที่จบจากสหรัฐฯ สามารถมาว่าความในสิงคโปร์ได้เป็นต้น

3. การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และสินค้าดิจิทัล

สหรัฐฯ และสิงคโปร์ตกลงกันที่จะพิจารณาไต่ตรองประเด็นที่จะหลีกเลี่ยงอุปสรรคที่จะกีดขวาง การใช้พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce)

อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ ภาษีศุลกากรที่สิงคโปร์จะจัดเก็บจากผลิตภัณฑ์ดิจิทัล (Digital Product) จะขึ้นอยู่กับมูลค่าของสินค้านั้น เช่น มูลค่าของแผ่นดิสก์ มิได้ขึ้นอยู่กับมูลค่าของสิ่งที่บรรจุอยู่บนสินค้านั้นๆ อันได้แก่ ภาพยนตร์หรือบทเพลง

4. การลงทุน

นักลงทุนจากสหรัฐฯ จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับนักลงทุนภายในประเทศและนักลงทุนชาติอื่นๆ ข้อตกลงนี้ครอบคลุมถึงกรอบการทำงานถูกกฎหมายที่สามารถคาดการณ์ได้ (Predictable legal framework) สำหรับนักลงทุนอเมริกันที่ลงทุนในสิงคโปร์

5. สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

การคุ้มครองเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาของสิงคโปร์ เป็นเรื่องสำคัญภายใต้ข้อตกลงนี้ การปกป้องคุ้มครองลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าที่เป็นองค์ความรู้ใหม่ (state-of-the-art) มากกว่าเดิม การบังคับใช้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีเพิ่มพูนมากขึ้นภายใต้ข้อตกลงนี้

6. นโยบายการแข่งขันทางการค้า

สิงคโปร์สัญญาว่า จะเร่งออกกฎหมายให้มีความเหมาะสมเกี่ยวกับนโยบายการแข่งขันและจัดตั้งคณะกรรมการการแข่งขัน (Competition Commission) ขึ้นภายในเดือนมกราคม 2548

มีการรับรองอย่างเฉพาะเจาะจงจากสิงคโปร์ว่ารัฐวิสาหกิจของสิงคโปร์จะปฏิบัติอยู่บนพื้นฐานทางการค้าเดียวกันซึ่งจะทำให้หน่วยผลิตของสหรัฐฯ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากสิงคโปร์

7. กระบวนการทางศุลกากรและแหล่งกำเนิดสินค้า

ตามข้อตกลงเขตการค้าเสรี การจัดการทางด้านศุลกากรต้องมีความโปร่งใส และมีประสิทธิภาพ อีกทั้งต้องมีการปรับตัวบทกฎหมายให้มีความสอดคล้องเหมาะสม และมีความยุติธรรมในการดำเนินงาน

ทั้งสองประเทศตกลงที่จะร่วมมือกันแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อปราบปรามการลักลอบขนสินค้าหลบเลี่ยงภาษีทางเรือ (Illegal Tran-Shipment)

8. ข้อกำหนดเรื่องแรงงานและสิ่งแวดล้อม

ทั้งสองประเทศเห็นพ้องต้องกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการยกระดับการปกป้องที่มีอยู่ ทั้งการปรับปรุงข้อกฎหมาย และแสดงให้เห็นว่าการลดระดับการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและคุ้มครองแรงงานเพื่อเพิ่มระดับผลผลิตเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง

ในส่วนแรงงานทั้งสองประเทศก็ยืนยันที่จะยึดถือตามแนวทางขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labor Organization: ILO)

9. การระงับข้อพิพาท

ข้อผูกพันหลักทั้งหมดของข้อตกลงนี้ รวมทั้งประเด็นแรงงานและสิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของกระบวนการระงับข้อพิพาทซึ่งกระบวนการนี้ต้องมีมาตรฐานสูงและโปร่งใสดำเนินการได้

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีสหรัฐอเมริกา-ชิลี

ข้อตกลงเขตการค้าเสรี สหรัฐอเมริกา-ชิลี นับได้ว่าเป็นข้อตกลงฉบับแรกของสหรัฐอเมริกา ที่ทำกับประเทศในแถบอเมริกาใต้ โดยข้อตกลงมีการลงนามกันเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2546 ซึ่งสหรัฐอเมริกาก็ใช้ข้อตกลงนี้เป็นเกณฑ์ในการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับประเทศต่างๆ ในอนาคต ข้อตกลงนี้ได้ยกเลิกภาษีและข้อจำกัดทางด้านปริมาณในสินค้าต่างๆ อุปสรรคทางการค้าบริการ การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ให้ก้าวทันไปกับเทคโนโลยีและการดำเนินธุรกิจสมัยใหม่ รวมทั้งการดำเนินการต่างๆ ด้วยความโปร่งใสและส่งเสริมการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและแรงงาน

โดยสรุปในประเด็นต่างๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. การค้าสินค้า

ภาคการผลิตของสหรัฐฯ ได้โอกาสใหม่ในการเข้าสู่ตลาดมากขึ้น เพราะร้อยละ 85 ของข้อตกลงเกี่ยวกับการลดภาษีนำเข้าที่ จะอยู่ในภาคสินค้าบริโภค และสินค้าอุตสาหกรรม อาทิเช่น สินค้าเกษตร อุปกรณ์การก่อสร้าง รถยนต์ คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

สำหรับเกษตรกรที่ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ จะได้ลดภาษีให้เหลือ 0 ภายใน 4 ปี และภาษีหรือควาทุกอย่างจะถูกยกเลิกหมดภายใน 12 ปี เกษตรกรอเมริกันจะสามารถเข้าถึงตลาดของชิลีได้มากกว่าและดีกว่าสหภาพยุโรป (EU) หรือแม้แต่แคนาดา

2. การค้าบริการ

ในข้อตกลงนี้การค้าบริการแบ่งออกเป็นภาคการค้าบริการทั่วไปกับภาคการค้าบริการทางการเงิน

ภาคการค้าบริการทั่วไปกำหนดไว้ว่า กรอบการดำเนินงานต้องโปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมไปถึงความเสมอภาคในการเข้าถึงตลาด (Market Access) การไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) ตามข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าบริการ (GATS)

ภาคการเงิน เปิดโอกาสให้นักการ บริษัทประกันภัย บริษัทประกันชีวิต สามารถเข้าถึงตลาดได้โดยเสรี และได้รับการอนุเคราะห์ตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) และหลักปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (MFN)

3. พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และสินค้าดิจิทัล

การเก็บภาษีศุลกากรจากผลิตภัณฑ์ดิจิทัล (Digital Products) จะเก็บจากมูลค่าของบรรพบุรุษ เช่น มูลค่าของแผ่นดิสก์ หรือแถบบันทึกเสียงมิได้เก็บจากมูลค่าของสิ่งที่บรรจุอยู่ข้างใน เช่น โปรแกรม เพลง เป็นต้น

การส่งออกหรือนำเข้า โดยการส่งผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Transmission) ไม่เสียภาษีศุลกากร (Not be subject to Custom Duties)

4. การลงทุน

มีประเด็นสำคัญดังนี้ นักลงทุนจากสหรัฐฯ จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับนักลงทุนของชาติและชาติอื่น ไม่มีการเลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) มีการเปิดเสรีในการโอนเงินเข้ามาลงทุนในชาติ การว่าจ้างผู้มีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในเรื่องการจัดการ เรื่องเทคนิคสามารถว่าจ้างได้โดยปราศจากการกีดกันทางด้านสัญชาติ เป็นต้น

แต่ก็มีข้อยกเว้นในเรื่องการเวนคืนที่ดินจากเอกชนไปสู่รัฐบาลที่อนุโลมให้เป็นไปตามกฎหมายระหว่างประเทศ

5. สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

จากข้อตกลงเขตการค้าเสรีนี้มีข้อผูกพันที่จะต้องให้สัตยาบันในเรื่องต่อไปนี้

ข้อตกลงทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ (International IPRs Agreement) รวมไปถึงข้อตกลงนานาชาติว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (Protection of New Variety of Plant) สนธิสัญญาว่าด้วยเครื่องหมายการค้า (The Trademark Law Treaty) ข้อตกลงที่เบิร์สเซลล์ว่าด้วยการแบ่งปันโปรแกรมนำคลื่นสัญญาณดาวเทียม (The Distribution of Program-Carrying Satellite Signals) และสนธิสัญญาความร่วมมือเรื่องสิทธิบัตร (The Patent Cooperation Treaty)

6. นโยบายการแข่งขันทางการค้า

เขตการค้าเสรีช่วยให้บริษัทต่างๆ มีความมั่นใจในการสนับสนุนของรัฐบาลจากทั้งสองประเทศ และจะมีการออกกฎหมายให้หน่วยผลิตได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายต่อต้านการผูกขาด

จะมีการให้การรับรองว่าหน่วยผลิตของทั้งสองประเทศจะไม่ได้รับผลกระทบจากการผลิตที่ผูกขาดโดยรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ และที่สำคัญที่สุดจะไม่มี การเลือกปฏิบัติจากทั้งสองประเทศ

7. กระบวนการทางศุลกากรและแหล่งกำเนิดสินค้า

กระบวนการศุลกากรและหลักเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้าต้องมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ อีกทั้งต้องมีกฎหมายและมาตรการการบังคับใช้ที่เข้มแข็งรองรับ

ผู้นำเข้าสินค้าจะต้องร้องขอต่อกรมศุลกากรว่า สินค้าที่นำเข้าผ่านหลักเกณฑ์แหล่งกำเนิดสินค้าเพื่อร้องขอสิทธิพิเศษทางภาษี โดยสินค้านั้นต้องผ่านเกณฑ์ตามข้อตกลงที่กำหนดไว้

8. เรื่องแรงงานและสิ่งแวดล้อม

รัฐบาลมีพันธสัญญาที่จะต้องคุ้มครองปกป้องแรงงานและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญแก่สิทธิประโยชน์ของแรงงาน โดยการออกกฎหมายให้การคุ้มครอง

และให้ตระหนักว่าการลดการคุ้มครองแรงงานและสิ่งแวดล้อมเพื่อเพิ่มผลผลิตเป็นสิ่งไม่ถูกต้อง

นอกจากนี้ ระเบียบข้อบังคับเดิมที่ดีอยู่แล้วก็ให้มีการปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม

9. การระงับข้อพิพาท

เป็นข้อกำหนดสำหรับรัฐบาลต่อรัฐบาล (Government to Government) ในการแก้ปัญหาข้อพิพาท โดยในข้อนี้จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของบทบัญญัติในเรื่องนี้ของเขตการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (NAFTA)

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีสหรัฐอเมริกา-ออสเตรเลีย

ข้อตกลงเขตการค้าเสรี สหรัฐอเมริกา-ออสเตรเลีย นับเป็นข้อตกลงเขตการค้าเสรีฉบับแรก ที่สหรัฐอเมริกาทำกับประเทศพัฒนาแล้ว หลังจากที่ได้ทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี สหรัฐ-แคนาดา ไปเมื่อปี พ.ศ.2531 ข้อตกลงฉบับนี้มีผลใช้บังคับเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2547 ข้อตกลงฉบับนี้ สหรัฐฯ ถือว่าเป็นข้อตกลงที่ทันสมัย สะท้อนให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 ในข้อตกลงฯ ได้มีการเปิดการค้าเสรีทั้งในการค้าสินค้าและการค้าบริการ มีการขจัดอุปสรรค

ทางการค้าสินค้าเกษตรกรรม การลงทุน การจัดซื้อโดยรัฐ และเพิ่มการคุ้มครองในสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

ประเด็นสำคัญในข้อตกลงฉบับนี้ มีดังนี้

I. การค้าสินค้า

แต่ละประเทศจะต้องดำเนินการลดอัตราภาษีศุลกากรที่จัดเก็บกับสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศคู่สัญญาแบบก้าวหน้า ทั้งนี้สินค้าแต่ละชนิดจะถูกกำหนดภาษีศุลกากรภายในระยะเวลาที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า

กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ประเทศภาคีใช้หลัก

- 1) สินค้าที่ผลิตโดยใช้วัตถุดิบในประเทศทั้งหมด (Wholly obtained)
- 2) การแปรสภาพอย่างเพียงพอ (Substantial Transformation) ตามที่ได้ระบุไว้ใน

ข้อตกลง

และประเทศคู่ภาคีจะต้องเพิ่มอัตราภาษีศุลกากรที่มีการจัดเก็บอยู่แล้ว หรือเรียกเก็บภาษีศุลกากรรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้นจากการนำเข้าสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศคู่สัญญา

2. การเปิดตลาดสินค้าเกษตร

- การอุดหนุนการส่งออก (Export Subsidies)

ประเทศทั้งสองจะต้องยกเลิกการให้เงินอุดหนุนเพื่อการส่งออกแก่เกษตรกรของตน ในกรณีที่ประเทศผู้ส่งออกพิจารณาแล้วว่า ประเทศที่มีใช้คู่สัญญาได้ส่งออกสินค้าเกษตรไปยังประเทศผู้นำเข้าโดยอาศัยประโยชน์แห่งการอุดหนุนเพื่อการส่งออก ประเทศผู้นำเข้าจะต้องร่วมปรึกษากับประเทศผู้ส่งออกในการกำหนดมาตรการกีดกันการนำเข้าดังกล่าว ถ้าประเทศผู้นำเข้าได้ดำเนินการตามมาตรการป้องกันการนำเข้าแล้ว ประเทศผู้ส่งออกจะต้องยกเลิกมาตรการการอุดหนุนเพื่อส่งออกสินค้ามายังประเทศผู้นำเข้า

- มาตรการปกป้องคุ้มครองสินค้าเกษตร

ประเทศภาคีอาจกำหนดมาตรการปกป้องเพิ่มเติมได้จากมาตรการการลดภาษีในรูปแบบการเพิ่มภาษีสินค้าเกษตรตามที่ได้ระบุไว้ในภาคผนวกแนบท้าย 3-A ว่าด้วยมาตรการปกป้องสินค้าเกษตร แต่การเพิ่มภาษีนี้นจะต้องไม่เกินไปกว่าอัตราภาษีตามหลัก MFN ที่ได้กำหนดไว้หรืออัตราภาษีตามหลัก MFN ในวันที่ข้อตกลงมีผลบังคับใช้ทั้งสองประเทศไม่อาจบังคับ หรือรักษาไว้ซึ่งมาตรการปกป้องสินค้าเกษตรภายใต้ข้อตกลงนี้ และภายใต้บริบทว่าด้วยมาตรา 19 ภายใต้ GATT ฉบับปี ค.ศ.1994 และ The Agreement of Safeguards ในภาคผนวก 1A ภายใต้ข้อตกลงขององค์การการค้าโลก นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศมีอาจบังคับใช้มาตรการปกป้องสินค้าเกษตรที่นำไปสู่การเพิ่มภาษีสินค้าเกษตรในโควตาภายใต้เงื่อนไขโควตาที่กำหนดไว้

3. การลงทุน

ข้อตกลงนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่า รัฐบาลของแต่ละประเทศจะต้องยึดหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) และหลักการปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-Favored Nations) กับนักลงทุนต่างๆ กล่าวคือ นักลงทุนจากประเทศภาคีจะต้องได้รับการปฏิบัติไม่ด้อยไปกว่านักลงทุนในประเทศเองทั้งในเรื่องของการตั้งกิจการ การจัดหา การขยายกิจการ การบริหารงาน การจัดการ และการขายหรือธุรกรรมอื่นๆ ในด้านการลงทุน

ประเด็นการลงทุนในข้อตกลงการค้าเสรีนี้ ครอบคลุมถึง

- นักลงทุนของประเทศคู่สัญญา
- การลงทุนทั้งระยะสั้นและระยะยาว
- การลงทุนทุกประเภทภายในอาณาเขตของประเทศผู้รับการลงทุน รวมถึงการลงทุนในทรัพย์สินทางปัญญาด้วย และยังรวมบริการในด้านต่างๆ อีกด้วย เช่น บริการโทรคมนาคม บริหารส่งด่วน การท่องเที่ยว และการศึกษา เป็นต้น

4. สิทธิทรัพย์สินทางปัญญา

ประเทศคู่ภาคีต้องปฏิบัติตามมาตรฐานในข้อตกลงระหว่างประเทศต่างๆ ดังนี้

- The Patent Cooperation Treaty (1970)
- The Convention Relating to the Distribution of Programme-Carrying Signals Transmitted by Satellite (1974)
- The Protocol relating to the Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks (1989)
- The Budapest Treaty on the International Recognition of the Deposit of Microorganisms for the Purpose of Patent Procedure (1980)
- The International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (UPOV Convention) (1991)
- The Trademark Law Treaty (1994)
- The Paris Convention for the Protection of Industrial Property (1967) (the Paris Convention)
- The Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1971) (the Berne Convention)
- The WTO Agreement of Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights (1994) (the TRIP Agreement)

5. นโยบายการแข่งขัน

ประเทศสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลียต้องปรึกษาร่วมกันเป็นระยะๆ เกี่ยวกับประสิทธิภาพของมาตรการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการแข่งขันและทั้งสองประเทศจะต้องให้ความมั่นใจว่าผู้ที่มีหน้าที่บังคับใช้นโยบายการแข่งขันทางการค้าจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นธรรม ประกอบกับการดำรงไว้ซึ่งกฎหมายการแข่งขันทางการค้าที่สอดคล้องกับกฎหมายสากล รวมถึงยึดหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) โดยห้ามมิให้ธุรกิจที่ผูกขาดดำเนินกิจการในลักษณะที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาแข่งขัน

6. การอำนวยความสะดวกทางการค้า

ทั้งสองประเทศจะต้องร่วมมือกันในด้านมาตรฐาน ข้อบังคับ และกระบวนการประเมินเพื่ออำนวยความสะดวกในการเข้าสู่ตลาดของอีกฝ่าย ซึ่งอาจหมายรวมถึงประเด็นข้อบังคับต่างๆ เช่น มาตรฐาน และกฎข้อบังคับทางเทคนิคร่วมกันตามมาตรฐานสากลและอำนวยความสะดวกในความร่วมมือระหว่างกันทั้งในด้านกระบวนการประเมิน และการปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของอีกฝ่าย

ข้อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อตกลงเขตการค้าเสรีของไทย

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีที่ประเทศต่างๆ ได้จัดทำระหว่างกันในลักษณะทวิภาคี ไม่ว่าจะเป็นประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนา ก็มีประเด็นหลักๆ คล้ายกัน เพียงแต่ในรายละเอียดก็จะมี ความแตกต่างกันไปตามผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการค้าของแต่ละประเทศ ประเด็นหลักๆ ที่ข้อตกลงเขตการค้าเสรีเกือบทุกข้อตกลงที่กระทำกันอยู่ได้แก่

1. **การเปิดตลาดสินค้า** ประเด็นที่เป็นเรื่องหลัก คือ การลดหรือยกเลิกมาตรการทางภาษีสินค้าที่ทำการค้าขายระหว่างกันให้มากที่สุด โดยในบางรายการสินค้าอาจยกเลิกทันที แต่ในบางรายการสินค้าที่ภาคีสัญญาเห็นว่ายังไม่พร้อม ก็อาจกำหนดระยะเวลาในการยกเลิกออกไปอีก เช่น กรณีข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย ออสเตรเลียลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ทันที สำหรับสินค้าจำนวนร้อยละ 82.2 ของรายการสินค้าทั้งหมดที่ทำการค้าระหว่างกัน สินค้าที่อ่อนไหวของออสเตรเลียได้แก่ สิ่งทอและเสื้อผ้าคิดเป็นร้อยละ 4 ของรายการสินค้าทั้งหมด จะลดภาษีเหลือ 0 ภายใน 10 ปี และไทยก็จะมีระยะเวลาลดภาษีที่ยาวกว่าออสเตรเลีย โดยจะค่อยๆ ทบยอดจนเหลือ 0 ทุกรายการภายใน 20 ปี และลดเหลือร้อยละ 0 ทันที เป็นจำนวนร้อยละ 49.5 ของรายการสินค้าทั้งหมด

กรณีของข้อตกลงเขตการค้าเสรี สหรัฐอเมริกา-ซีลีหมู่กรณีลดภาษีนำเข้าเหลือร้อยละ 0 ทันที คิดเป็นร้อยละ 85 ของรายการสินค้าที่ทำการค้าระหว่างกัน อันประกอบด้วยสินค้าอุปโภค

บริโภคเป็นส่วนใหญ่ ส่วนสินค้าที่จะมีเวลาลดหย่อนภาษีให้ยาวออกไปก็คือ สินค้าเกษตรกรรม รถยนต์ คอมพิวเตอร์

นอกจากประเด็นในเรื่องของภาษี ในหัวข้อการเปิดตลาดสินค้านี้ก็จะมีประเด็นอื่นๆ ที่สำคัญได้แก่

- มาตรการจำกัดทางด้านปริมาณ ตัวอย่างเช่น ในข้อตกลงเขตการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นให้โควตานำเข้าสินค้ากล้วยพลอดคาปี 4,000 ตัน และจะทยอยขยายโควตานำเข้าเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนเป็น 8,000 ตัน ในปีที่ 5 ของข้อตกลงฯ หรือเรื่องของโควตาที่จะมีการยกเลิกกันอย่างไร หรือจะมีการขยายโควตาเป็นจำนวนเท่าใด ใช้เวลานานเท่าใด
- กฎว่าด้วยแหล่งกำเนิดสินค้า ทุกข้อตกลงก็จะมีประเด็นในเรื่องนี้ ว่าการที่จะได้แหล่งกำเนิดสินค้าในประเทศคู่สัญญานั้น สินค้าจะต้องผ่านกระบวนการผลิตในประเทศหรือมีการใช้วัตถุดิบในประเทศในสัดส่วนเท่าใด จึงจะได้ชื่อว่าเป็นสินค้าที่มีแหล่งกำเนิดจากประเทศนั้น เพื่อจะได้รับสิทธิพิเศษต่างๆ ทั้งทางด้านภาษีศุลกากร โควตานำเข้าและมาตรการที่มีใช้ภายในอื่นตามที่ข้อตกลงระบุต่อไป
- มาตรการปกป้อง เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ผลิตในประเทศคู่สัญญาหากเกิดความเสียหายจากการเปิดตลาดภายใต้ข้อตกลงทุกข้อตกลง ก็จะมีประเด็นในเรื่องนี้ อาทิ หากมีการนำเข้าสินค้าเกินกว่าปริมาณที่กำหนดก็อาจกลับไปใช้อัตราภาษีเดิมก่อนที่จะมีการทำข้อตกลงฯ
- มาตรการทางด้านสุขอนามัยพืชและสัตว์ ก็เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งในการค้าสินค้าเกษตร ประเทศที่มีการส่งออกสินค้าเกษตร ก็จะนำประเด็นนี้มาไว้ในข้อตกลง แต่สำหรับประเทศที่ได้มีการส่งออกสินค้าเกษตรก็อาจจะไม่มีการกล่าวถึง ดังเช่น ข้อตกลงเขตการค้าเสรี สหรัฐอเมริกา-สิงคโปร์ ในข้อตกลงฯ นี้ไม่มีการพูดถึงสินค้าเกษตรเลย ในประเด็นของการเปิดตลาดสินค้าเกษตร ในข้อตกลงเขตการค้าเสรีของประเทศที่มีผลประโยชน์ในเรื่องสินค้าเกษตร อาทิ สหรัฐอเมริกา-ออสเตรเลีย ไทย-ออสเตรเลีย ก็มักจะกล่าวถึงในประเด็นในเรื่องของมาตรการการอุดหนุนสินค้าเกษตร มาตรการปกป้องคุ้มครองสินค้าเกษตรต่างๆ เข้าไว้ด้วย
- มาตรการกีดกันทางเทคนิค โดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ในลักษณะที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับแนวทางขององค์การการค้าโลก โดยมีการจัดตั้งกลไกการหารือเพื่อจัดการกับปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

2. เรื่องอื่นๆ ได้แก่

2.1 การเปิดตลาดบริการ การค้าบริการก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่นำมาเป็นประเด็นในการเจรจา โดยที่การค้าบริการของโลกโดยรวมและของประเทศต่างๆ ได้ขยายตัวมากขึ้น ในประเทศเรื่องการค้าบริการก็จะมีสาขาต่างๆ ขึ้นอยู่กับประเทศคู่สัญญาจะนำสาขาบริการสาขาใดมา

อยู่ในข้อตกลงบ้าง ข้อตกลงฯ ที่นับว่ามีการเปิดตลาดการค้าบริการอย่างกว้างขวางมาก คือ ข้อตกลงของสหรัฐอเมริกา-สิงคโปร์

2.2 การลงทุน เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่คู่สัญญาจะหยิบยกขึ้นมาเพื่อให้มีหลักประกันแก่นักลงทุนของประเทศคู่สัญญาที่จะได้รับการปฏิบัติที่ดี ภายใต้เงื่อนไขต่างๆ อาทิ เรื่องของการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญ การโอนเงินเข้ามาลงทุน การอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ แก่นักลงทุนของทั้งสองประเทศ มีการส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุนระหว่างกัน รวมทั้งมีมาตรการในการป้องกันความเสียหายอันอาจเกิดขึ้นเพื่อรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

2.3 สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ที่ประกอบด้วยเครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และการบังคับใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ในประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญานี้ ส่วนใหญ่จะกล่าวอ้างอิงถึงมาตรฐานในข้อตกลงระหว่างประเทศในเรื่องนั้นๆ อาทิ The Patent Cooperation Treaty, The International Convention to the Production of New Varieties of Plants (UPOV Convention), The Trademark Law Treaty, The Berne Convention เป็นต้น รวมทั้งข้อตกลงขององค์การการค้าโลกที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาคือ (The WTO Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights: The TRIPS Agreement)

2.4 นโยบายการแข่งขัน โดยส่วนใหญ่ของข้อตกลงจะกล่าวถึงเรื่องของความร่วมมือ การเปิดเผยข้อมูลด้านมาตรการประกอบการของธุรกิจที่มีพฤติกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดการแข่งขัน การมีกฎหมายที่เหมาะสมใช้บังคับ เพื่อส่งเสริมให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรมผ่านมาตรการกำกับดูแล และมีความร่วมมือทางวิชาการด้วย

2.5 การอำนวยความสะดวกทางการค้า จะเป็นเรื่องของความร่วมมือกันเพื่ออำนวยความสะดวกทางการค้าและเสริมสร้างข้อตกลงร่วมมือในเรื่องกฎระเบียบ เป็นต้น

2.6 การจัดซื้อโดยรัฐ เพื่อส่งเสริมให้มีความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างโดยรัฐ การแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการจัดซื้อโดยรัฐ

2.7 การระงับข้อพิพาท มีกลไกระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐภาคี ในกรณีที่ภาคีคู่สัญญากระทำการละเมิดข้อตกลงส่วนใดส่วนหนึ่งของข้อตกลง

ในกรณีการทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีของสหรัฐอเมริกากับประเทศต่างๆ จะต้องมิประเด็นเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งมีความสำคัญอันดับต้นๆ เนื่องจากเป็นผลประโยชน์โดยตรงของสหรัฐอเมริกา อันเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าและมีจำนวนทรัพย์สินทางปัญญาไม่ว่าจะเป็น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร หรือเครื่องหมายการค้ามากที่สุด ในประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร คือ เรื่องของเทคโนโลยีชีวภาพ ที่พยายามผลักดันให้ประชาคมโลกคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นสิทธิบัตร พันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ สารสกัดจากพืชหรือ

สัตว์โดยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้พยายามผลักดันระบบทรัพย์สินทางปัญญาให้คุ้มครองนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีชีวภาพทั้งในระดับระหว่างประเทศ ผ่านการเจรจาในรูปแบบพหุภาคีในเวทีองค์การการค้าโลก (WTO) เช่น การผลักดันให้ขยายความคุ้มครองของข้อตกลงทริปส์ (TRIPS Agreement) ตั้งแต่เสนอให้คุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต การยกเลิกข้อยกเว้นการคุ้มครองที่ระบุในข้อตกลงทริปส์ มาตรา 27.3(b) การให้ความหมาย “จุลชีพ” อย่างกว้าง เพื่อให้ครอบคลุมพันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต เป็นต้น แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเมื่อข้อเสนอดังกล่าวประสบกับการโต้แย้งจากประเทศสมาชิก โดยเฉพาะจากประเทศกำลังพัฒนาที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง และมีแนวโน้มสูงที่ข้อเสนอของประเทศสหรัฐอเมริกาส่งผลกระทบต่อความชงักกัน ประเทศสหรัฐอเมริกาก็เสริมด้วยยุทธศาสตร์การเจรจาในรูปแบบทวิภาคี โดยใช้กลยุทธ์แทรกข้อบ่งชี้ว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาเข้าไปในการจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement) ซึ่งข้อบ่งชี้ทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวกำหนดให้คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับเดียวกับข้อเสนอให้เพิ่มเติมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเสนอในเวทีพหุภาคีที่เรียกว่า “ข้อเสนอทริปส์พลัส” (TRIPS’ Plus) นั่นเอง มีข้อสังเกตว่า ในข้อบ่งชี้ว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญาในข้อตกลงเขตการค้าเสรีนั้นจะมีข้อกำหนดให้ประเทศคู่สัญญาต้องเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ ฉบับปี ค.ศ.1991 ด้วยเสมอ การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่นี้ทำให้ประเทศคู่สัญญาต้องคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ในระดับใกล้เคียงกับการคุ้มครองสิทธิบัตร (Patent-like Protection) อื่นๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจของสหรัฐอเมริกา การปรับปรุงพันธุ์พืชด้วยเทคโนโลยีชีวภาพ

ยุทธศาสตร์การทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีของประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเป็นกลยุทธ์ให้ประเทศคู่สัญญาที่มีอำนาจในการต่อรองต่ำและสนใจกับผลประโยชน์ในทางการค้าที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้ามากกว่า และละเอียดหรือต้องยอมแลกเปลี่ยนกับการยอมทำข้อตกลงในข้อบ่งชี้ทรัพย์สินทางปัญญาที่มีระดับการคุ้มครองแบบข้อเสนอทริปส์พลัส (ดูรายละเอียดในภาคผนวก 1) รวมทั้งต้องยอมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ด้วย ซึ่งเรื่องเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมในระยะยาวอย่างมาก